

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai	A lap szellemi részét illető cikkeik a szer-
Éveszre	8 kor.	a lapot tagdíjaikért kapják.	kesztősegínek, az előfizetési pénzek a pénz-
Félévre	4 "	—	tal, — az esetleges reklámciók pedig a
Negyedévre	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	kiadóhivatainak küldendők.

A latin nyelvtanok kérdése.*)

Ismerette: *Bustig József.*

Mindnyájunk előtt ismeretes dolog, hogy a magyar tanítás-ügy a jelenben lényeges átalakuláson megy keresztül. Természetes, hogy ez átalakulás a tanításnak csaknem minden kérdését felszínre vetette, s azok, kik a nevelés ügyével foglalkoznak, nem térhetnek ki a felmerült kérdések boncolgatása elől. Az életbe léptetett új tanterv a tanügyi kérdések egész seregét tolja előtérbe, s a tudomány mai vívmányainak tekintetbe vételével hivatva lesz egész iskolahagyományokat oly alapokra fektetni, melyek a nemzeti élet és egyetemes tudományos műveltség szempontjából egy új korszakot nyitnak meg. Már azon intézkedéssel, hogy az új nemzedék tanításának a magyar nemzeti irodalom és történelem alkotja gerincét, a magyar tanügyi térfülnak régi vágya ment teljesítésébe. Mert hiszen nemzeti egyéniségünk és értékünk csak ezen alapon domborodhatik ki. Ep azért az új tantervtől a nemzeti szellem és élet sokat vár, s hisszük, hogy e várakozásunk teljesülni fog.

De nemcsak az általános szempontból, hanem az egyes tantárgyak tanítása módjának tekintetében is nagy és lényeges változásokat foglal magában az új tanterv. Nagyobb tér nyer benne az inductio tekintve, hogy az ismeretszerzés legtermészetesebb módja ez, hitünk szerint a tanítás eredménye is fokozottabb lesz. Amde míg egyrészt az inductio elvének alkalmazása a tanár egyéniségétől függ, — addig másrészt nem csekély szerep jut a tankönyvnek is, ha abban az inductív módszer didaktikailag helyesen érvényesül. Ezért nem esoda, hogy az új tanterv életbe lépése után mint legfontosabb dolog: a tankönyv-kérdés foglalta el az egész tanárvilágot. Sok tantárgy új elhelyezést és elrendezést nyert. De az új tanterv nem talált elég alkalmas tankönyveket, s innen van, hogy némely tárgy régi terv szerinti tankönyv alapján tanított. Különösen a latin nyelvnek algymnasiumi tanítása okozott sok nehézséget, főképen az olvasmányoknak az új tantervben kifejezésére jutott kezelése miatt.

Amde az olvasmányok feldolgozása természetesen szoros viszonyban van a grammatikai ismeretekkel is. Így tehát némi módosításon megy keresztül a grammatika is, nem ugyan rendszer, mint inkább módszer tekintetében. Régi latin nyelvtanaink alig voltak kapcsolatban az olvasmánnyal, vagy helyesebben: az olvasmányok a nyelvtannal. Az olvasó könyvek jórészt függetlenül készültek s a legkülömbözőbb grammatikai kézi könyv mellett is alkalmazást nyertek. Ez természetesen sokszor nagy nehézségeket gürdített a tanító munkája elé. Az ügyes módszerrel bíró tanár megküzdött a nehézséggel, de mert a grammatikai ismeretek teljes elsajátítása a tanítás első fokán — köztapasztalat szerint alig valószínűleg megvalósítható, hogy a nyelvtani kézikönyv segítségével szol-

* Feloívasta az erdélyi r. k. Státus középisk. tanárainak f. é. kongresszusán.

gálhasson. De a műszavak tekintetéből is feltétlenül megkívántatik a nyelvtan és olvasókönyv közötti kapcsolat. E követelménynek újabb tankönyv-íróink dieseretes buzgalommal igyekeznek eleget tenni, mert majdnem minden grammatikának van megfelelő olvasó könyve is.

A latin nyelv tanításának egyik nagy nehézsége volt mindig a didaktikailag kifogástalan tankönyvek hiánya. A nyelv alakoknak, tényeknek elsorolása csaknem minden tankönyvben megtalálható, amde a nyelvtényeknek módszeres csoportosítása, melyeknek ismerete a klasszikusok olvasásához előkészülettel szolgálhatott volna, nagyon is hiányzott. Innen van aztán, hogy a klasszikusok olvasásakor minduntalan grammatikai ismétlésekkel kellett vesződni, s így lassanként az írók és költők eszméinek felfogása, szóval az olvasmányokban rejlő classicizmus megértése kisiklott a tanár kezei közül. Ezért volt nehéz a régi világ szellemét olvasmány alapján még csak megismertetni is, mert akárhányszor az olvasmánynak tisztán tartalmi feldolgozása és lefordítása betürrágássá és lelketlen grammatizálássá vált.

De itt egy más fontos tanúságot is megjegyezhetünk. Azt, hogy a nyelvtanok példái a klasszikus íróktól veendőek. Ennek fontosságát nem szükséges fejtegetnem. Nem mondom én, hogy a tanár a nyelvtanon kívül a szabályok alkalmazásának begyakorlására ne vegyen másuttan példákat, sőt ezt a dolog természet is szükségessé teszi, hisz a tanulónak kombináló és szerkesztő ügyessége ez által lényegesen fejlődik; — de a tankönyv példái legyenek klasszikusok, hogy azokra visszaemlékezve könnyebb legyen a klasszikus olvasmány megértése. Természetesen ezen példák a tanuló felfogásához legyenek mérve s nem a nehezebbek választandók ki, mert ez klasszikusokban való jártasságra mutatva a tankönyv írója részéről, de a tanító és tanuló munkáját föltötte nehezíti. Ezer és ezer példa mutatja, hogy az olvasmányokra is tekintettel lévő grammatika a nyelvtanulás minden fokán megbecsülhetetlen szolgálót tesz. Ez elv különben nemcsak a latin, de még az élő nyelvek grammatikájára is vonatkozik, habár itt a mindennapi nyelvhasználat sokkal szabadabb tért enged.

A grammatika tanításában nagyon fontos dolog, hogy a tanuló ne találjon eltérő műszavakat. E részben grammatikáink sok hibát követtek el. Pedig az egyöntetűség nagy könnyebbségre szolgál a tanárnak is. Ha pl. egyik nyelv grammatikája és tanára egyik időt így, a másik pedig ugyanazt másképp nevezi meg, kész a zavar, megnebezedik az időviszonyok tisztázása, pedig erre főképen latinban égető szükség van.

Nem célom: ezúttal a jó grammatika tulajdonságait elősorolni, a fennebbieket is csak annyiban becsátottam előre, hogy rámutassak: mi indította a magas föntauhatóságot amaz intézkedés megtételére, hogy a latin nyelvű tanítás ez eredményének biztosítása és lehető fokozása végett gondoskodni kívánt, hogy a tanárok beható szakvéleménye alapján a sok

közül kiváltsasságok a legjobb nyelvtan. Mit is kíván a magas fötanhatóság? Megtalálni egy paedagogiát, mint didaktikát szempontból a legjobb latin grammatikát és olvasókönyvet, hogy azokat gymnásiumaiban kötelezőleg előírja. A kérdést volfaképpen az új tanterv idézte elő, mely mint említém, már a kezdő grammatikai fokozatig összefüggő olvasmányt kíván.

A tanári testületek az új tanterv kényszerítő hatása alatt maguk is érezték a kérdés aktualis voltát s külön-külön beható tanulmány tárgyává tették azt, s e tanulmányról mindnyájan részletesen beszámolnak a fötanhatóságnak Mindenki könnyen elgondolhatja, hogy e vélemények nem egyöntetűek. A tankönyv-írás nem azon művészetek közül való, melyre akárki is hivatalra érezhetné magát. Az egy magasrangu intellektuális funkció, melynek lényegét a gyermek ész és lélektan mely ismerete alkotja. E nélkül kitűnő tudományos műveket lehet írni, de tankönyvet nem, főleg grammatikát nem. Innen van, hogy a közkezen forgó grammatikák közül kevés van, sőt nincs is, melyet mindenki egyformán jónak tart, mert kiki a maga módszerének szemlivelégén át nézve ítéli meg a grammatika jó vagy rossz voltát. A didaktika és methodika a tanító egyéniségéből is sokat vesz fel magába. Innen van, hogy valamennyi tankönyv többé-kevésbé — iter egymástól, noha ugyanegy anyagot ölel is fel. Mindezáltal minden tankönyvben meg kell lennie azok kellékeknek, melyek az anyag terjedelmét, felosztását illetik. S ha e mértéket a jelenlegi közhasználatban lévő latin nyelvtanokra alkalmazzuk, egyesesen kimondhatjuk, hogy azok általában megfelelnek a középiskola követelményeinek. Vannak e grammatikák között, melyek a legzöksegebb nyelvtani ismeretek közlésére szorítóznak, s ez az előnyük. Vannak részletesebbek, melyek a nyelv mechanizmusának rejtettebb sajátságait is föltárják. Ennek is megvan a maga előnye. Amde mikor mi a grammatikák használhatóságát kutatjuk, első sorban nem ez, hanem az anyag közlésének módja, mikéntje jön tekintetbe. S csakugyan az egyes tanártestületek is így fogták fel a dolgot, mikor e kérdésben nézeteiknek kifejezést adtak. Vessünk tehát — az egyes testületek bírálatának és véleményének számba vételével — rövid pillantást mindazon latin grammatikai könyvekre, melyek manapság a magyar középiskolákban elterjedve vannak s kísértésül meg egybefoglaló ítéletet mondani azokról. Ezeket két csoportba osztom: 1) az új tanterv előtt megjelent és 2) az új tanterv szellemében készült grammatikákra.

Mellőzöm a bírálatot két grammatikáról, melyeket ma sehol sem használnak, de melyeket egy pár évtizeddel ezelőtt mindenütt használtak. Ezek: a Szepesy Imre és Schulez-Kiss-féle grammatikák, ma ugyan túlhaladott állásponton vannak, de volt idő, mikor a magyar középiskolákat — mondhatni — e két grammatika dominálta, sőt a mai tanári generácóban is lehetnek még, kik azok szerint tanultak vagy éppen tanítottak is. Mindkét tankönyv átment már újabb átdolgozásra, de ennek dacára is sok grammatika tulszárnyalta a már őket.

A használatos grammatikák közül sorrend szerint elsőnek említem a *Bartal-Malmosi* féle latin tankönyveket. Tudományos érték tekintetében talán egy könyvünk sincs, mely ennek értékét föltűlnél. Csakhogy nem első-másod osztályos tanuló észéhez való mű. Igazában a tanárjelölteknek előképzettségét tételezi fel, minthogy a szerzők ezek számára is írták. Tulságos széttagolása a nyelvtan szabályainak fölötte megterbeli a memoriát. Így a névragozások osztályozása egyenesen kérdésessé teszi az eredményt vagy legalább az időt más részletek elajánításától vonja el. Esettanában azt az új tárgyalási módot, hogy a határozókat kérdések szerint csoportosítja, egyenesen zavart okozónak tartom. Mondattana fölötte részletes, s bár a főbb szabályokat nyomósabb betűkkel adja, mindazáltal a kötőszavak sokféle árnyalata a lényeg elsajátításának csak nehézségére szolgálhat. Olvasókönyvének csak az első része van az új tervhez alkalmazva.

Egyike jobb grammatikáinknak, a *Schultz F.* Kisebb Latin Nyelvtana *Dávid I.* átdolgozásában. Azon könyvek kö-

zül való, melyek a tanításnak új módszerét a régivel kiegyeztetni igyekeznek. Így a tövek szerinti ragozást nem viszi a végletekig s a nemeket a végzetből határozza meg. Ez, — bármily modern legyen is a tövek szerinti nem-meghatározás, — szeriutem könnyebben célhoz is vezet, mert hiszen nem a célja a gymn. latin nyelv oktatásának, hogy a nyelv szavainak philosophus szemmel nézett phonetikai változásait kutassa, mert ez a nyelvölcselők teendője. Hanem az, hogy a nyelv törvényeit megismerve, a klasszikus írókat megérthessük, s az írott művekben letett klasszicizmus révén a régi korok szellemébe bepillanthassunk. E célból tehát a nyelv törvényeinek ismeretét könnyíteni kell a nem nehezíteni. A nemek felismerése a latinban nagyon fontos dolog. Ezt pedig néhány sorba foglalt szabályival s a fontosabb kivételek megjegyzésével el lehet sajátítani, s nincs szükség az érettebb belárást felételező tövek szerinti meghatározásra, bármily mély és rendszeres tudományos kutatásnak legyen is eredménye e rendszer, épen ott okoz nehézséget, ahol a tanítást és megértést minden eszközzel megkönnyíteni és okvetlenül biztosítani kell. Ezt a *Schultz Dávid*-féle alakban feltalálom. De már mondattana abban a hibában szenved, melyben egy-két kivétellel, minden mondatunk, hogy t. i. nem elege inductiv, nem az előre bocsátott példákól fejti ki a szabályt. Pedig a mondattanban előnyösebb az inductio; nem mintha a methodussal báno tanítás a deducio útján eredményt fel nem mutatbatna, hanem azért, mert az inductio az ész fejlesztésének igazi eszköze, minthogy a belátáson alapul.

De abban is eltér az újabb didaktika követelményeitől, hogy kötőszavak, s nem mondattani kategóriák szerint tárgyal. Bár a kötőszavak szerint — nézetem szerint — könnyebb tanítani, de már a nyelv szellemébe csakis e kategóriák szerinti osztályozással lehet a tanulót bevezetni.

Ha most a hozzátartozó Olvasókönyvet tekintem, elmondhatom, hogy a gyakorlatias tanításnak egészen színvonalán áll. Számba veszi az új tantervet, mert összefüggő olvasmányon kezdi, s az ahhoz adott praeparatiónk kellő tájékozást nyújtának, s emellett a tárgyi szócsoportok összeállítására s az adott szemléltető képek használhatóságát csak növelik, valamint azon körülmény is, hogy az Olvasókönyv és Nyelvtan között meg van az állandó kapcsolat és utalás.

Mindaz, mit eddig felemlítettem, egyuttal a *Dávid István* általán készített rövid nyelvtanára is vonatkozik. Sőt világhossz tekintetében még előnyösebb is az 1896-iki kiadás. Hibája azonban, hogy a rövidség kedvéért — főleg az esettanban csak paradigmákat ad, de mondatba foglalt példát keveset, a mi pedig a tanító és tanuló munkáját nehezebbé teszi.

Holzeiszig Frigyesnek, a jeles latin grammatikusnak, *Rövid Latin Nyelvtana* *Siekely F.* fordításában és átdolgozásában, egyike a nálunk kevésbé elterjedt tankönyveknek, bár a maga szempontjából jó tankönyvnek mondható. De mert a porosz, és nem a magyar tanterv értelmében készült, főleg mert olvasó könyvei (bár *Hittrich Ö.* átdolgozásában a nyelvtanhoz alkalmazkodnak) nem ily alapon vannak átdolgozva, s végül mert ueknek magyaroknak is van már nem is egy latin grammatikánk, melyek ezzel mindenben kiállják a versenyt, szerény nézetem szerint egyszerűen mellőzhetjük. Igaz, hogy egyik-másik részben nagyon jó oldalai is vannak, így különösen, hogy a latinra fordításához nagyon is megszívelendő általános utasításokat ad, de ezzel szemben magyar nyelvi szempontból több reudbeli kifogás alá esik, úgy hogy a III. és IV. o. számára irt Gyak. Könyvét két bivataltos bírálója épen e miatt engedélyezésre nem ajánlotta.

A didaktikai és methodikai érzékéről tanusodó grammatikák közé kell számítani a *Hittrich Ö.* Latin Alakattana és Olvasókönyvét. E nyelvtan rövid, csak a lényegre szorítókozó. Név-és igeragozás világos egybeállításával a tanításban nagy könnyebbségre szolgál. Főleg névragozása, mely a végzetek alapján áll. Hogy a szótagek időmértékét, illetve hosszúságát megjelöli, azt, tapasztalataim alapján helyeslé-

sel említhetjük fel, mert én a latin hangsúlyozás jelzését legalább az alsó két osztályban föltétlenül megkívánom ugy a nyelvtanoktól, mint az olvasó könyvektől, mert így észrevétlenül kényszerítve lesz a tanuló helyes hangsúlyozásra, miután a házna az lesz, hogy nem kell a felsőbb osztályokban a hangsúlyozás begyakorlására néha külön órákat tartani.

Méltó tárna e nyelvtannak Olvasókönyve, mely a revideált tanterv szellemében helyes érzékek kiválasztott anyagot nyújt a tanításra, s az olvasmány feldolgozásának megkönnyítésére megadja a kellő utbaigazítást is. Stílus egészen a tanuló észjárásához alkalmazkodó. Azon tény, hogy könyvnyebb közmondásokat és beszélgetéseket vett fel Erasmusból, a tanuló érdeklődését nagyban fokozza a tárgyi ismereteit és az ókiesést észrevétlenül gyarapítja. Mindazáltal egy nagyon is lényeges akadály gördül e könyvek használatának útjába az t. i., hogy nem teljesekek, mert tudommal mondattanuk csak sajtó alatt van s az Alaktannak is csak első osztályos részének van olvasókönyv, ami miatt egész rendszeréről teljes képet nem szerezhettek. Így tehát annak mellőzését kell javasolnunk.

Az e feltevések kivül még számos grammatika forgó több-kevesebb népszerűséggel közkézben, de melyek vagy nem teljesekek, vagy nem állanak az új tanterv alapján. Így megemlítendő a Szilasi Nyelvtana és Olvasókönyve, mely kétféle rövid, mondhatni, kivánatos tankönyv. Módszere a Bartalé. Használhatóságát és tudományos értéket nem vonom kétségbe, de egyes részeknek hiányos összeállításai miatt, továbbá, hogy mondattana tudommal nincs, sem hozzávaló Olvasókönyv, e nyelvtantól eltekinteni kívánok.

Ugyanezt kell mondanom a Tóth György latin tankönyveiről. Bár teljesekek, s itt-ott az új tanterv is érvényesül, de methodusa a tanítás mai követelményeinek nem mindenben és mindenütt megfelel.

Itt említem fel a Bekési féle négy részben kidolgozott Latin Nyelvtant. A régi tanterv mellett nagyon is elfogadható grammatika. Eljárás módja az, hogy olvasmányt bocsájt előre, ebből egyes mondatokat vagy kifejezéseket kiemel s így fejti ki a szabályt; e részben különösen Mondattana (csattan) helyes nyomokon jár. De hátránya lehetett az, hogy a fordítási gyakorlat s a szabály többször ugyanegy lapon foglal helyet, s így a megtanulás nem mindig ellenőrizhető, másrészt pedig önkényű alkalmat kínálkozik a tanulónak felületes tanulásra.

A Szendri-Elischer-féle grammatikát is önmagában jónak merem állítani, de az ifjúság szempontjából nagyon is tudományos a színeze, s egyes részei, pl. hangtana, egyszerűen felülhaladják a tanuló nyelvi előképzettségének körét; a régies alakok részletes felsorolása meg éppen fölösleges, hiszen azok legnagyobb része a felsőbb osztályok olvasmányai-ban is alig fordul elő. Mondattanának nagy hibája, hogy sokszor figyelmen kívül hagyja a magyar nyelvtan terminológiáját, pedig ennek s.ambavételével a tanár a haladást minden esetre elősegítheti, muthogy a nyelvet tanításában általában a magyar nyelvet kell kiinduló pontnak lennie.

És most áttérek azon grammatikák ismertetésére, melyek közelebről az új tanterv alapján készültek. De mielőtt ezt tenném, egy nagyon is ismert grammatikáról kell közelebről is behatóbban megemlékeznem, nem mintha annak bírálataban valami újat tudnék vagy akarnék mondani, hanem, mert annak közhasználatát okvetlenül megköveteli, hogy mielőtt azt a meg nem érdemelt feledésnek adnók, basonlitsuk össze azon nyelvtanokkal, melyek vele azt az erős küzdelmet vívják, főleg éppen a mi erélyi kath. iskoláinkban. Értem a Szamosi féle latin tankönyveket. A tudományos szempont a didaktikaival egy grammatikában sem jut tisztább harmóniába, mint e nyelvtanban. Szerzője régi tapasztalt tanferrin, ki a görög nyelvben is jeles grammatikákkal látta el iskoláinkat, s e tapasztalatok egy önmagában befejezett latin nyelvtanban érvényesültek. Teljeséget bizonyítja, hogy a klasszikus írók olvasása során nem fordult elő eset, melyre az alak- vagy mondattanban analogiát vagy utbaigazítást

ne találhatnánk. A föllelt anyag mennyiségét némelyek igen bönek, terjedelmesnek találták. Én is csatlakozom e nézethez, ha csupán s kizárólag a 4 alsó osztály szükségletét tekintjük. De kérdezzünk egy felsőbb osztályos tanulót, mikor annak a cum-nak, annak az ut-nak, quod-nak, quin-nek, quominus-nak vagy az acc. cum inf.-nak használatáról volt szó, Cicero-ból vagy Liviusból való készülése során nem folyamodott-e tájékozásért a grammatikához, oly árnyalati kifejezéseknél, melyek a megtanult általános szabályok alá nem vonhatók? E grammatikának pedig az a sajátága, van hogy az érettség napjái, sőt azontul is használható, míg a legtöbb grammatika befejezi hivatását azoz osztályban, melynek számára készült. De még se annyira terjedelmes, hogy a középiskolai grammatikai tudás megkivánt mértékét talaladna.

A mi már most rendszerét illeti, akár ha a nyelv szellemét tekintjük, akár ha a tanulók értelmi fejlettségéhez és előismereteihez való alkalmazkodást nézzük, a munka kifogástalannak mondható. Szamosi tankönyvei ellen két hatalmas argumentumot szoktak felhozni: 1) hogy nem az új tanterv alapján áll, 2) hogy nincs a III.—IV. o számúra a mondattanhoz megfelelő olvasókönyv. Szerény nézetem s bíráló kollégáim tekintélyes számanak nézete szerint is e könyv sok jó o'dala miatt még az új tanterv mellett is sikerrel használható. Mert hiszen, a nyelvtan alaktani része jóformán csak paradigmából áll, ahol tehát azoknak egyszerű betanulása kívánatik. Itt az indukció, mint tárgyalás mód, érvényre alig juthat, mert ennek csak a mondattanban van igazán hivatása és szerepe. Sőt én is azon üzetet vallom, hogy az indukció nem annyira a tankönyv-írónak, mint inkább a tanárnak szól; hogy ez elv nem annyira a tankönyvet, mint inkább a tanítást illeti. Úgy hogy a mondattani ismereteket eddig is jóformán inductive, az olvasmányból elvont példakon gyakoroltuk be.

Olvasókönyve minden esetre átdolgozásra, kiegészítésre, s stílusában könnyítésre, szóval az új tantervhez való alkalmazásra szorul, s ha ezt a szerző, miként ígérte meg, megteszi, tankönyvei a legjobbakkal is versenyezni fognak s csak sajnálunk kellene, ha e grammatikát ez átdolgozás hiányában mellőzni volnánk kénytelenek.

Az új tanterv alapján készültek a Roseth A. tankönyvei. Föllelt anyaga az egyes osztályok követelményeinek szemmel tartásával van kiválasztva és elég gondos, módszeresen menetben előadva. Az újabb nyelvtanok általános eltagadott módja szerint e könyvek is a névragozást valószagos művészettel igyekeznek nehezebbé tenni a tövek szerinti genus-meghatározás által. Erre nézve szinte azt merem állítani, hogy a tanórokon kívül kevés tanár veszi igénybe a gyermeki észre nagyon is szubtilis meghatározásmódot. Az én szerény nézetem az, hogy ha már okvetlenül tövek szerint kell a tanulót kizoznunk, tegyük ezt tisztán a ragozásra nézve, a neket pedig tanítsuk végzet és jelentés szerint. Ha a latin nyelv tanítása az V. vagy legalább a III. osztályban venné kezdetét, ekkor a már némi grammatikai belátással bíró tanuló inkább megküzdene a nehezségekkel, addig azonban adjuk emészhetőbben a táplálékot. Az igeragozásban e könyv írója is mindenképen a status actionis elveit igyekszik érvényesíteni, pedig mindnyájan jól tudjuk, hogy e felosztás szerint nincs is meg minden alak sem a magyarban, sem a latinban. Ez elvnek ugyanis igazában csak a cons. temporumnál volna jelentősége. Am a tanártól függ, hogy ennek tanításakor felvilágosításul a magyar nyelvből akkor már ismert osztályozást felhasználja. De hogy a cselekvésnek statusát, módusát, qualitasát 10 éves gyermekkel éppen a latin nyelv révén ismertessük meg, holott ez a magyarban is a III. osztálynak képei tüzetesebben tárgyalandó anyagát, — ezt a szükséget nem parancsolja.

Mondattana már több érdemmel bír. Főleg a könnyű áttekinthetés s ügyes csoportosítás, mindenek fölött pedig a magyar és latin nyelv közötti kapcsolat keresése kiváló előnyére szolgál, valamint az is, hogy olvasó könyvei is az új

antervhez simulnak. Csak a legszükségesebb anyagot ölelik föl, úgy hogy terjedelme ellen kifogást tenni nem lehet.

(Vége köv.)

T Á R C A

A fehéregyházi sas.

Gróf Haller Ferenc részt vett a függetlenségi harcban. Mint katona: karddal, mint kormányzó: ésszel, bázisfíggal. A legjobbak közé tartozott.

A harc után elfogták, bilincsbe verték, elhurcolták, börtön feekére zárták. Egykor fiatal korában jó barátságban élt Ottinger osztrák tábornokkal, ennek közbenjárására 1854-ben megszabadult és sietett hazatelé, uradalmába, fehéregyházi várába.

Uradalmát elkobozták. Vára elpusztult. Birtokait jöttment idegenek, az önkény oda küldött emberei pusztították. Nem volt eseléd, nem volt igavonó, nem volt ridég jószág, földek vetetlenek, erdők letarolva, szőlők avarban. A Küküllő folyik vára közelében, azon volt egy jövedelmes malma. Az a malom is leégett: falomok, füstös csonka törzsek álltak a malom helyén. Gátak, malomtej omladozóban.

Gyalog ért haza a gróf. Pénze sem volt kocsiira. Első dolga volt megnézni várát.

A sáncárkok meg voltak, tele növe iszalaggal. A fölönő hid le volt eresztve, de csak a gerendák álltak. A vár falain semmi tető. A mint leégett, úgy maradt. A várudvar gazzal tele. A földszinten a téli lovagló teremnek se ajtaja, se ablaka. Ugy volt az udvarbíró, a lovászok, szolgák, szegődvényesek, várhajdúk minden lakása. Az emeletre vezető lépcsők elpusztulva. A nagy kerek palota boltozata összeropodva. A boltozaton kívül freskófestményekben volt egykor megörökítve száz nemes ősnék arcképe. Az asszonyoknak bajszot festett, minden arcképhe belefolydözött a pusztító ellenség. A Küküllő völgye felé néző lakoszobák s a hegy felé néző vendégszobák romba dőlve. Baglyok, denevérek tanyája.

A várban nem volt mit keresni. Lassankint elterjedt a híre: megjött az uraság. Régi udvarbírája előkerült valahonnan s kezét csókolt a grófnak. Ez is vagy félt, vagy hamis volt, vagy hü maradt, vagy jutalmat várt. Miért csókolt volna kezét másért?

Lement a gróf a Küküllőböz. Pusztja helye a régi jó malomnak. A régi udvarbíró újra fölajánlotta szolgálatát.

— Köszönöm barátom, nem fogadhatom el szolgálatodat, fizetni nem tudlak; magam sem tudom, miből élek.

Leült egy égett csonka törzsökre, fáradt fejét kezére hajtá s szomorúan nézett végig várán, gazdaságán, meszsze-ségbe nyúló uradalmán.

— Eladom birtokom, nincs mivel gazdálkodjam. Pénzt nem kapok, adósságot nem akarok csinálni. Minden hatalom és minden hatóság ellenségem. Rombadólt vár, pusztja birtok, sok adósság, mindentű ellenség, pár év alatt ugyis megölne. Eladom birtokom. Kibujdosom, elköltözöm Amerikába, szabad földre, szabad hazába.

Egy sas kerengett fűt a magasban. Rekedt bangján kiabált a levegőbe.

Volt a fehéregyházi várnak egy régi sasa. Még 1814-ben szoktatta meg a gróf öreg anyja, Toldalaghy Krisztina grófné. Hűségesen ott telet, ott nyaralt a palóta tornyán s el nem

hagyta helyét két nemzedék óta. Néha egy-két napra ellátogatott a havasokra, de mindig visszajött. Ez jutott eszébe a grófnak, mikor a magasban keringő vad madarat látta.

— Hát a mi sasunk hová lett? — kérde az udvarbíró.

— Elment örökre. Mikor a vár leégett, az napon ment el s 1849 óta sohase láttuk. Mit is keresne itt?

E pillanatban a magasból lerebent a sas s egy korhadtt füzagra odaszállt a gróf közelébe. Szárnyát libegtette s durva bangján odaszólt a grófnak. Mintha mondta volna:

„Isten hozott jó uram, régi barátom!”

Megismerték. Ez volt a régi sas. Már Nagy-Enyed körül megismerte régi jó gazdját s fűt a magasból kísérte őt. Hazajött a rengetegből a nagy pusztulás óta, hosszú évek mulva. Hűségesen.

Fölszállt a füzagról, átröpült a kerek palota romfalára, egyet-kettőt ott is kiáltott s megint visszajött, de most odaszállt a gróf lábához s hatalmas esőrével szeliden kopogtatta térdeit.

A gróf szeméből kicördült a könny. Örömet és fájdalmat nem tudta szíve magába tartani. Föföllt.

— Nem, Nem megyek Amerikába. Itthon maradok, küzdök, dolgozom. Ha ez a sas, e vad madár ott hagyta a rengeteget és visszaszállott leégett ősi tanyájába; hát én akkor hogy hagyhatnám el leigázott, elpusztult, imádott hazámat! Itthon marad és dolgozom!

— — — Eu még láttam ezt a sast 1875-ben. Él-e még, mikor halt meg: nem tudom. A gróf — nemes barátom egykor — rég alszik már őseinek sírboltjában. M. N.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Apróságok.

(Közi: *Oriens*.)

— *A történetírás egyik legfőbb hibája* azon visszasság, hogy az emberek a mulat az eszmék és intézmények mai alakjához mérik. Más idők embereit rendszerint úgy fogjuk fel, mint magunkat; észrevétel nélkül megosztjuk velök nézeteinket, szokásainkat, sőt még kedélyállapotainkat is, és ha az embereket, akik csak képzeletünkben találhatók fel, megalkotók, azt követeljük a valóság embereitől, hogy épp úgy gondolkozzanak s cselekedjenek, mint a képzeletünkben élők. S ha e képtelen követeléstünkkel a tények ellenmondásába ütközünk, azt, ami ama korban szabályszerűt és rendes volt, mint félzeget és oktalant kárhözhatjuk és elvetjük. Pedig csak a gyermekes türelmetlenség az, amely nem veszi számba az időt s nem tud lemondani azon kívánságról, hogy mindent nézetünk szerint találjunk megalkotva, mindent tetszésünk szerint lássunk végrehajtva. — De van még emellett egy, a mitől kivált az élet- és korrajzok írói ritkán menekülnek, s ez az a szerföltötti fontosság, melyet szereplőknek tulajdonítani hajlandók. S ez rendszerint tévutra vezet. Mert egyes ember életrajzában is a szemnek nagyobb tért kell át-fognia s figyelemmel kell kísérnie az eszmék zajtalan fejlődését és az eseményekre gyakorolt befolyását. Csak ha a szereplőket az eszmék és események folyamának medrében bagyjuk működve: nem jelölünk ki szellemök s akaratuk erejének nagyobb hatáskört annál, mely számukra kiméretett s nem tulajdonitunk egyéniségüknek, a nélkül, hogy műveiket azért kevesebb becsülnök, tulságos jelentőséget azzal, hogy meg nem érdemelt dicséretet halmozunk rájuk, vagy méltatlanul gúncoskodunk ellenök — kerülhetők el a sajnos tévedések utvesztői.

Samassa érsek

Treforthoz 1888. apr. 1.

„Nekem a mesterségesen teldobott egyházi reformok mibenléte iránt igazi érzékem nincs. Akármint erőltetem agyamat, én nem fedezem fel benne a nemzeti egység összeforrasztásának jelentékeny elemét. Nem hiszem, hogy a dolog megérdemeljen egy tollháborút, és a kedélyeknek fölzúgását. Sok jót tőle nem várok, végrehajthatóságában pedig egyáltalában nem bízom.“ („Ellenzék,” 1893. dec. 19. Bartha Miklós.)

„A szabadságnak azok a fattyuhajtásai, melyek Magyarországon ez idő szerint olyan buján tevének, meggátolják vagy legalább is megbénítják az igazán fenkölt tehetségek munkásságát. Magyarországon a bűnök, hibák és tévedések a szabadság nevében igyekeznek érvényesülni. És így jutottunk oda, hogy sokan már azt tartják a szabadság igazi országának, a melyben a nemesebb törekvések tért engednek a kevésbé tisztességeseknek. Mert az érvényesülés kriteriumát az képezi, vajjon a többség támogatja-e őket? Es ez a többség sem ideális vágyaknak hódol. Így következik be az, mi az abszolút uralom alatt Magyarországon szünet megvolt, hogy a nemes törekvésű tisztességes embereknek legjáva csalódottan elkésérülve vonul vissza a közléttől, a mely többé nem nyújt kilátást a tiszta erkölcsök és igazán hazafias törekvések érvényesülésére.“

(„Hazánk” 1894. jul. 17.)

„A forradalmárok hasonlitanak azon utcaöntözőkhöz, kik akkor is tudnak sarat csinálni, mikor a nap süt, de nem tudnak napfényt csinálni, mikor sár van.“ Ifj. Dumas.

— 1791-ben a porosz király Franciaország és XVI. Lajos királynak segítségére jöven, Verdunbe ment. Itt a városi hatóság rendelete következtében a város szüzei, kiknek legidőseje 15 éves volt, a királynak egy bokrétaát nyújtották át. De XVI. Lajost rá két évre lenyakták; később Verdunt a terroristák visszafoglalták, s visszaemlékeztek a három év előtti ünnepekre, s megparancsolták, hogy mindazon leánykák, kik akkor a bokréta átnyújtásánál megjelentek, ünneplés felérltözben jelenjenek meg a törvényszék előtt, hogy tettökért megjutalmaztassanak. És egy sereg szűz jelent meg ünnepi fehér ruhában, koszorúval fejükön. A legidősebb 18 éves volt. Fölrakták valamennyit a vészkocsira s valamennyinek fejét vették anélkül, hogy legalább a vállára végső vigaszában is engedték volna részesülni. A hóhér maga is folytonosan sírt gyászos működésénél. — Hugo Viktor gyászversekben énekelte meg a forradalom ezen hozzá méltó tettét s a vészkocsit *lilium kosárnak* nevezi. Ez történt Verdunban, míg ugyanazon időben az Augers melletti „vér-tanuk mezején“ egy egész sereg apácát taroltak le.

— *A család.* „Gyermekéletünk első tanyája a családi kör. A családot Isten alkotta. Ellenállhatatlanul vonzódnak a társas élethez; az Ur maga csöpögtette e vonzalmat szívünkbe. Mi hön szeretjük azokat, kiknek ereiben ugyanazon vér lüktet; és ezen vér és ezen szeretet a kötelék, mely a szülőt gyermekeihez, a testvért testvérehez fűzi és egy kis társaságban egyesíti, melynek család a neve. Ezen kötelék magának a Teremtőnek alkotása, mely mindgyikünk szívében megvan; ezen kötelék szent kapocs, drága kincs, melyet a világ összes kíméseiért nem szabad eltékozolni. Ez forrasza tiszta családi örömeinknek, alapja a társas házi s általában a társas állami életnek is. A hol ez szent kötelék hiányzik, vagy meglazul, ott veszni indul a család s vele együtt tönkremegy a gyermekek és szülők boldogsága.“ —

(Hauhserr Menyhért „Berchmans János élete“.)

— *A természet költészete.* A felhő, egy-egy zsenialis költői gondolata az universum éther-lelkének. Talá hatsz ezek

között valóságos ritmnsi műfajokat, melyeket a természet muzsája az íblét perceiben lehel oda a menyéi azur lapra.

Nézd nyári napkeletkor a barnatos völgyek öléhöl gyűgédén fölemelkedő bárányfelhőt, mely a heggek bíboros csúcsa fölött megállapodik. Puha árnyéka mily szépen emlékeztet a szlzi fohászra, a reggeli Ave-Máriára! Mily fölséges óda és himnus!

Tekints ama falueska felé, melynek bádogos tornya és fehér háziköi ugy tündökölnek a sötétzöld buzavetés bársonyán, mint halpikkely a smaragd lapon. Fölötte eroyót képez a korány barna, futó borulata, melyből gyöngy, permeteg szítál. Gyöngy himzeti vékony szöveteré kettős szivárványt esetelt a színezés nagy virtuóza, a napsugár, mely tündéri fényvel világítja a bätterben elmosódó lilaszín erdöket és halmokat. Láttál-e szebb edesbusabb *elegiát*??

Hát az a sürü sötétlök mi lehet ott a Mátra fölött? Hasonlít egy szágaléru köpönyeghez fölig betakarván az öreg nap-apót, a ki minden alkonyatkor innen szokott gyönyörködni a vidék panorámájában. Az öreg ur, ugy látszik maga is mosolyos a tréfán, s jökevénék sugarai, mint szabályos küllök széles sávolyokban törnek ki a köpeny alól, míg körös-körül a legfönmabb aranyal szegi be annak girbe-görbe széleit. Mi lehet e tünemény a természet litteraturájában? *Románé, hattgyúdal vagy tündérrege?*

Este van. Jön a hold, az ég halovány, ideges királya. Hattyúlovon, ezüstarkantyus csizmában indul ki a csillaghar-matu égi mezőre. És melábus hűségére növérei, hozzásietnek, körtlveszik, vigasztalják, csókolgatják, kebelére simulnak. Ime egy újabb lyrai költemény, egy „*merengés*.“

Amde a dicső természetnek mindez csak játék. Költői tehetsége nagyobb erejét nem a lyrai fájtában, hanem a hosszú epepeiákban, drámákban és operákban; az égi háborukban szokta kitejteni. Itt bámuljátok őt! Mert nem csak megírja e hármós művét, de elő is adja önmaga, mint a régi trobadourok balladáikat. Még pedig minő hatással! Minden Homér és Garrik féle művész eltörpül mellette. Mikor én ily előadást látok, ünnepek az nekem.

Tudom is már a *szinlapról*, a reggeli égszínről, hogy lesz még ma valami! Időnkint szemlélt tartók a szereplő személyek fölött, kik földiszítve gyűllögenek össze bizonyos helyen tanácskozn.

Olykor hallatszük is valamelyik szónok stentori hangja, egy-egy távoli tompa morgás, egy tovább hőmpölygő „Mindörökké Amen!“ Rája fület hegyez a pusztán legelő gulya, ménes.

„Most szellőske fogan vak déli melegben,
Pici pehely, aztán út kis pora lebben:
Majd a berek szélén levelek a nyárnak,
Táncot ezüst hassal nesztelenül járnak, . . .
Majd zizzen az erdő, fodorul a víz is
Hosszu haja árnyát lendíti a fűz is“ . . .

A hadi tanács véget ért. Már készül a tábor, már indul a jobb szárny, esendünek az érekek. Zug, zajog a csatazaj, küntök riadoznak „alarmot.“ Hallod az ágyudörejt? Látod-e fűsijét azt a sürü, baragos porfelletet? Hogy csillog a teger, hogy recseg a mitrailéuse, ropog az apró dob, lobog a lobogó, dobog a ló. Hah! most az a sötét ruhájú vitéz rántotta ki fényes vilám kardját. Mekkorát szuhintó! Tőle kisépad a bére, szomorún beleserir az ablak . . . Ni itt meg legellul, egy óriási futár száguld szelvész paripáján. Belmarkol a szépaboglyák és szálmaznyhók bóbítájába, lelti fejkéről a kalapot. Sivegeljék meg a természet hatalmát! Majd az erdőnek iramlík s vén koronás tölgyet csavarit ki tövestül. Hol az állat, az ember? Félve buvik, menekül s reszkette sőhajoz: „Oh Uram grizz a te haragodtól, a jégzáportól, felhőszakadástól és vilámtűstől! Imádan-dó a te hatalmad, a te pillantásad a vilám; felhőkben lakozol, s lakozál sok század előtt is!“ „Az Ur lakozik, dörög és kocsikázik azokban.“

KÜLÖNFELÉK.

— **Karácsony.** A szent ünnep eljött újból, békességet és örömet hozva magával a jóakaratu embereknek. A kis Jézus szalmas böcsője egyesítette, összehozta szívben és lélekben a népeket — mondhatnók — vallás- és nemzeti különbség nélkül. Hideg, hűvös, inkább őszre mint télre mutatató idő volt mindentelől, hanem annál forróbbak voltak a szívek a kis Jézus iránt. Szeretet honolt mindenütt. A karácsonyták égő gyertyáinak fényénél minden lélek átadta magát az örömmel és az ünnepies sz. hangulatnak. Székesegyházunkban az isteni tiszteltek a magasztos ünnepeknek megfelelőek voltak. Hívünk a szokottal nagyobb számban voltak jelen, úgy hogy mind a két ünnepen az ősz katedrális csaknem teljesen megtelt az áhítatoskodók sokaságával. A szent misét karácsony napján püspök ur ő méltósága, karácsony éjjelén és ünnep másod napján *Fabian* Sándor nagyprépost ur celebrálta. Karácsonynapján *Zomora* Dániel kanonok plebános, Szent István napján *Kopacz* Gergely székesegyházi káplán szónokoltak szépen, sikeresen, hatással.

— **A kis Jézuska ajándékai.** Az aranyos szép karácsony, a gyermekek ezen várva-várt ünnepe az idén is kellemesen lepte meg városunk szegény gyermekeit. December 23-án a róm. kath. elemi iskola is rendezett számukra igen szép karácsonyfa ünnepélyt. Tizen résztvevő meleg jó téli ruhában és mintegy 150-nek hozott az angyal cukrot, pogácsát, aranyos diót, almát, könyvet, szent képecskéket és mindent, a mi jó gyermekeknek való. Az ünnepélyen jelen volt püspök urunk is, atyá-ke zédet intézett hozzájuk a kis Jézus áldásáról és sokáig eszlyönyörködött az ártatlanok örömeiben.

— **Bálint Ignác** eszternelki plebános f. hó 23-án életének 73-ik, áldozó papságának pedig 46-ik évében a baldoklók szentségeinek buzgó felvétele után az Urban elhunyt. A boldogult mint ifjú végig küzdötte a szabadságharcnak Háromszéken vívott esatát és az 50-es években Gyulafehérvárt, 1859-ben meg Székely-Udvarhelyt működött gymnas tanári minőségben. Miután több helyütt lelkeskedett, 1876-ban Kézdi-Esztelnekr neveztetett ki plebánusnak. Epen egy negyed századon át gondozta eszternelki híveit, kik elhalálozását melyen fájlalják. Nekrológot a kézdi-orbai esp. ker. papság adott ki a boldogultól. R. i. p. s. !

— **Halálozás.** Igaz részvételt vettük és tesszük közzé a következő gyászjelentést: „A vajda-hunyadi magyar királyi vas és acélgáz tisztikara melyen elszomorodott szívvel tudatja szeretett tisztviselőtársának Kásonyakabfalvi *László Ferenc* m. kir. kezelőtiszt úrnak élete 62-ik és államkincstári szolgálatának 16-ik évben, 1901. év december hó 23-án hajnali 1 órakor rövid, de fájdalmas betegség után bekövetkezett elhalálozását. A megboldogult hült tetemei f. hó 24-én délután 2 órakor fogtak a róm. kath. szertartás szernt beszenteltetni és a helybeli róm. kath. s. r. kertben örök nyugalomra tétetni. Áldás és béke hamvaira! Vajda-Hunyad, 1901. december 23-án.“ Az Istenben boldogult azon — nála Istennek — mindinkább növekedő gárdához tartozott, mely egyháziért él-hal. Hísziládság, buzgóság s áldozatkészség voltak nemes tulajdonai. Az erdélyi sz. Ferenc-rend — s főképen vajda-hunyadi házuk a boldogultban egyik legodaadóbb kontraterét és szindikusat gyászolja. Legyen Isten bőséges jutalma. R. i. p. s. !

— **Gyász a papnévelő-intézetben.** A szent karácsony szomorúsággal köszöntött be papnevendéinkhez. Az angyal az idén nem hozott nekik örömet, hanem elvitte magával fel a kis Jézuskához egyik jó társunk ártatlan lelkét. Folyó hó 24-én reggel 6 órakor *Nagy László* I. éves theologus, miután a baldoklók szentségét példás buzgósággal felvette, rövid ideig tartó betegség után elhunyt. Temetésére, melyet *Ujfalusi József* dr. apát kanonok ur végzett s melyen püspök urunk is mindvégig jelen volt, eljöttek az elhunytak szülői, testvérei és rokoni Zetelakáról. R. i. p. s. !

— **Öltáregyesületi hírek.** Az Ur Jézus segítségével e lefolyt (1901) évben következő helyeken résziint alakultak egyesületek, résziint pedig a főnnállók szerveztettek és a központhoz csatlakoztak.

1	Gyulafehérvár	a tagok száma	152
2	Nagy-Ernye	"	72
3	Teke	"	67
4	Segesvár	"	222
5	Deésakna	"	28
6	Kudzsir	"	150
7	Székely-Udvarhely	"	320
8	Atyha	"	112
9	Csik-Delne	"	92
10	Akosfalva	"	95
11	Kaál	"	101
12	Gyergyó-Alfalu	"	402
13	Etiéd	"	58
14	Székely-Keresztur	"	48
15	Királybánya	"	66
16	Vágás	"	212
17	Csik-Csicsó	"	206
18	Maros-Vásárbely	"	224
19	Csik-Nagyboldogasszony	"	152
20	Korond	"	234
21	Kolozsvár	"	306
22	Szent-Király (Udv. m.)	"	141
23	Zetelak	"	354
24	Gyergyó-Szent-Miklós	"	377
25	Csicsó-Keresztur	"	45
26	Retteg (filialis)	"	73
27	Görgény-Uvegesfür	"	95
28	Vajda-Hunyad	"	116
29	Fenyéd	"	89
30	Kézdi-Polyán	"	119
31	Kézdi-Béfalva	"	100
	Összesen	"	4828
32	Gyergyó-Szárhegy	} a névsor még nincs beklldve.	
33	Torja		

Több helyről meleg érdeklődéssel kérdezősködnek a zászlószentelési ünnepség felől. A püspök ur kegyes óhajára a főszentelés 1902. Szent-Szív ünnepén lesz, díszkönyvgyűléssel és eucharistikus kongresszussal, melyre meg fogjuk hívni a leghíresebb szónokokat. Ez ünnepélyen képviseltetni fogják magukat egyházmegyénk összes öltáregyesületei; szóval az Ur Jézus ügyének nagy mozgalmat szándékozunk csinálni. Egyelőre csak annyit árulunk el.

Miért nem egyesülnek a már főnnálló egyesületek a központtal? — kérdezik többen. Mi nem tudjuk.

1902-ik évben a szt. mise rubrikáit fogjuk magyarázni öltünterve a defektusokat és hibákat.

Torján karácsony ünnepén alakult meg az új egyesület. „Betlehemben az első karácsony ünnepén alakult meg a legelső öltáregylet, melynek tagjai a szt. Szűz, szt. József és a jámbor pásztorok valának“, e napot választották Torján is a megalakuláshoz. Ádvent vasárnapjainak déltáján ismertették a hívekkel az egylet céljait, az imádás módját, megmagyarázták a szabályokat s felszólították a híveket az egyesületbe való belépésre. Már is számosan jelentkeztek.

Deésaknáról „viszontszolgálat nélkül“ 29 K. 22 fillér küldöttek be.

— **Püspöki konferencia.** A január havában tartandó országos katolikus püspöki kongresszuson Bucibus Zsigmond kassai püspök három nagyobb jelentőségű indítványt terjeszt elő. Az első indítvány az, hogy a pápa jubileuma

alkalmával begyűlt péterfüllérek hetven százalékát „XIII. Leó pápa alapítványa” címen a magyarországi katolikus tanítók árvaházára fordítják. A második indítvány a magyar készítményül imakönyvek általános terjesztésére, a harmadik a katekizmus kérdés végleges rendezésére és megoldására vonatkozik. Ezen három indítványt Bubiés püspök egy hivatású intézett körlevélben és egy a nagymélt. püspöki karhoz f. hó 15-én beterjesztett memorandumban fejté ki. A katekizmusra vonatkozó indítványt szöszorint így szól:

„Egy harmadik indítványom a katekizmus ügyére vonatkozik. Unas Dominus, una fides, unum baptisma, mondja Szent Pál apostol, ezt kell követnünk, és ez a hit a katekizmusban van letéve. Am hazánkban különféle katekizmusok vannak használatban. Nem mondom, hogy csak egy szó is volna bennük, mely nem felel meg a katolikus dogmáknak és erköstanoknak, de álítom, hogy szűkséges, miszerint ez a legfontosabb tanfárgy az egész országban mindenütt egységes szöveggel és az anyag egységes felosztásával tanítassék, mi által elkerülhető volna az a félszegség is, hogy más helyre költözött tanulók a tananyag egyik részét többször is a másikat még egyszer sem tanulják. Úgy tudom, hogy már néhai Simor János hereegprimés is szándékozott ez ügyben mozgalmat indítványozni. Okait nem tudom, miért nem történt meg ez, de nem látok nehézséget abban, hogy ez most megtörténjen. Indítványom tehát ez:

Küldjön ki a nagyméltóságu és főtisztelendő püspöki kar a maga kebeléből egy, szintén három vagy négy tagu bizottságot, mely kiegészítene magát a Budapesti Magyar Királyi Tudományegyetem és néhány vidéki papnevelő-intézet lelkesebb dogmatika tanárával, és revidáltassa velök a hazánkban használatos katekizmusokat, fogadja el a legjobban megszerkesztettet és annak használatát tegye kötelezővé hazánk összes katolikus iskoláiban.”

— **Rákóczi Ferenc hamvai.** Valamikor, esztendővel ezelőtt mozgalom indult meg az országban, hogy hazahozzák annak a férfinnak a porladó csontjait, a ki hősiességével, magyar érzésével, nevének varázsával egy egész nemzethez megszabadítója lett és a ki elveinek élve, következetes maradt azokhoz mindhaláláig, míg száműzöttek maroknyi kis hű magyar kolóniától környezve egy török városkában hunyta örök álomra szeméit. Az a mozgalom, a melyet néhány lelkes férfi indított, elaludt. Szalmaláng volt az is, mint akárhány más. Az emberek egy darabig érdeklődtek, a kormány is jóakarattal nézte, lépéseket is tettek a hazaszállításra néve, pénz is gyűjtöttek és azután következett egy nagyobb sikerkasztás, valami óriási vasuti vagy bányaszerencsétlenség, színházegés, gyilkosság, Ósátrigás Mici és Teknősbéka, egy pikáns valópör . . . és Rákócziról nem esett többet szó. Mit törődtek vele, hogy ez az ember egész életében a magyar szabadsáért küzdve, a távol idegenben alussza örök álmát és hogy most sem pihenhetnek hamvai a szerette anyaföldön? Ott is békével nyugodhatik. Ha meg tudott lenni másfélszázadon keresztül, akkor ott maradhat továbbra is. Hogy pedig ezt megemlíthjük, arra egy kis hír szolgáltattott okot. A szegedi színház társai, előkelő budapesti művészek közreműködésével, díszelőadást akarnak rendezni, melynek tiszta jövedelmét Rákóczi hamvainak hazaszállítására akarják fordítani. A nagyok nem tettek semmit, cselekedeznek hát a kiesinyek. Örvendetes tudomásul vesszük a dolgot, mint minden, a miből a hazaszeretet és a kegyelet érzése tükröződik. A kegyelet olyan tulajdonság, mely már kivesszőben van, közönyös hideg szívünkből. Ha ezt ápoljuk, gondozzuk, akkor idővel talán a szégyen, talán a hiság oda viszi a többieket is, hogy csatlakozzanak mozgalmunkhoz. Am akármik legyen tetteik rugója, a végélt elérése a fő. Ne engedjük, hogy egy olyan nagy hazafi teste idegen földben porladjon el, hanem bozzuk haza és zarándokoljunk el sirjához, hogy hazaszeretetet, következetességet, az elvek szentségét és istenfellelmet tanuljunk a nagy ember koporsója mellett.

I R O D A L O M.

Cserepéldányként beküldött kath. hírlapok és folyóiratok, melyeket lapunk t. olvasóinak szives pártolásába melegen ajánlunk:

1) *Politikai kath. lapok:* a) *Magyar Allam.* Napilap. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, Zöldfá-utca 43. Egész évi ára 40 kor. b) *Alkotmány.* Napilap. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII. Szentkirály-utca 28. a). Egész évi ára 28 kor. c) *Tiszántúl.* Napilap. Szerkesztőség és kiadóhivatal. Nagyvárad, Egész évi ára 16 kor. d) *Pécsi Közöny.* Politikai lap. Megjelenik minden szerdán és szombaton. Ara egész évre 12 Kor. Pécs, Szepes-utca 3. sz.

2) *Kath. Tanügy.* A nevelés- és tanítástgyi összes ágait felölelő kath. paedagógiai szakközlöny. A „Magyar Allam” melléklapja. Szerkesztő: dr. Zelliger Vilmos. Külön ára egész évre 4 kor.

3) *Társulati Értesítő.* Közlemények a hitélet, közművelődés, ipar és közgazdaság terén működő magyar kath. egyesületek köréből. Kiadó-tulajdonos és szerkesztő: Dr. Gyürky Ödön. Megjelenik minden vasárnap. Budapest, VIII. Rökk Szilárd-utca 8. szám. Egész évi ára 8 korona.

4) *Népevelő.* Nevelés- és oktatástgyi lap a magyarországi lat. és gör. szert. kath. népoktatási intézetek számára. Kiadja a Szt.-István-Társulat. Megjelenik minden vasárnap, 1 ivnyi terjedelemben. Ara egész évre 6 kor.

5) *Kath. Hivatali Folyóirat.* Szerkesztik: Pelikán Krisz és Keményfy K. Dániel. Budapest, VII. Csömöri-út 32. sz. Ara egész évre 8 kor.

6) *Havi Közöny* az elméleti és gyakorlati lelkipásztorság köréből. Szerkesztők: Tokody Ödön és Patzner István. Új-Pécs (Torontál-m.) és Temesvár. Ara egész évre 10 kor.

7) *„Jó Pásztor.”* Egyházsónoklati folyóirat. Egész évre 8 koronáért lehet megrendelni: Fozsony, Ferenciek.

8) *Borromaeus,* Kath. hitsonoklati havi folyóirat. Szerkesztő-kiadó: Nagy Antal, győri kanonok. Egész évi ára 8 kor.

9) *Kath. Egyházi Zevaközlöny.* Az orsz. magyar Cecilia-egyesület hivatalos közlönye. Előf. ara egész évre 3 kor. 20 fill. Megrendelhető: Budapest, VIII. Maria-Terézia-tér 9. sz.

10) *Bölcséleti Folyóirat. Hittudományi Folyóirat.* Mindkettőt szerkeszti és kiadja: Dr. Kiss János, tb. pápai kamárós, egyet. tanár stb. Mindkét szakfolyóiratnak ára külön-külön egész évre 10 kor. Megrendelhető a szerkesztő-kiadónál Budapest, VII. Rottenbiller-utca, V/A., III. emelet, 21. ajtó.

11) *Katholikus Szemle.* A Szt.-István-Társulat megbízásából szerkeszti Dr. Mihályfi Akos. Megjelenik minden hónapban, kivéve július és augusztust. Kiadja a Szt.-István-Társulat. A tagok rendes dítménye. Nemtagok számára előfizetési ára egész évre 10 kor. Minden füzet 10 iv. Szerkesztőség és kiadóhivatal Bpest, VIII. Szentkirályi-utca 28.

12) *Okotató Népkönyvtár* című népies folyóirat megjelenik havonként 3 és 1/4 ives füzetekben. Egész évre 4 kor. Megrendelhető: Pozsony, Ferenciek.

13) *A Kath. Hittérjesztés Lapja.* Képes havi közöny. Szerkeszti Nogelty István, képezdei igazgatói-tanár Nagyvárad. Egész évi ára 7 kor.

14) *Isten Igéje Szembeszédekben.* Szerkesztette eddig Dr. Andor György. Esztergom. Ara egész évre 4 kor.

15) *Magyar Sion.* Egyházirodalmi havi folyóirat. A szerkesztésért felelős Dr. Kereszty Viktor. Megjelenik Esztergomban, minden hónapban. Ara egész évre 12 kor.

16) *Magyar Néplap.* Politikai stb. képes hetilap. Szerkeszti és kiadja: Buday Aladár. A hetenkint megjelenő képes hetilapnak előfizetési díja egész évre 4 korona. Megrendelhető: Budapest, VIII. Szentkirály-u. 28/b.

17) *Pádúai Szent Antal Lapja.* Vallásérkölcsi képe folyóirat. Szerkeszti és kiadja: Buday Aladár (Budapest, IV., Ferenciek zárdája). Megjelenik minden hó 1-én és 16-án. Egész évi ára 3 kor. 20 fillér.

19) *Egri Egyházmegyei Közlöny*. Megjelenik minden hó 1-én és 16-án legalább 1 iven. Szerkesztő: *Dr. Böhm János*. Egész évi ára 4 kor. Megrendelhető a szerkesztőségénél: Eger (Lyceum).

20) *Örökmadás*. Havi folyóirat, a legmélt. Oltárszent-ség imádása, a szegény templomok felszerelésének elősegítésére hivatalos közlönyül kiadja: *A központi egyesület*. Szerkesztőség-kiadóhivatal Bpest, IX., Rákos-utca 5. Ara egy évre 3 korona.

21) *Egyházi Közlöny*. A magyar kath. papság lapja. Szerkeszti *Schmidt Ferenc*. Megjelenik minden pénteken. Előfizetési ára egész évre 10 korona. Szerkesztőség: Budapest, VII., Szegényház-tér 8. sz. Kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 23. sz.

22) *Religio-Vallás*. Kath. egyházi, társadalmi és irodalmi folyóirat. Szerkeszti és kiadja: *Dr. Breznay Béla*, egyetemi ny. r. tanár. (Budapest, VI. Bajza-utca 14. sz. Kiadóhivatal: Nagy Sándor könyvnyomdája, Budapest, IV., Pappnövelde-utca 8. sz.) Megjelenik minden szerdán és szombaton. Egész évi ára 10 kor.

23) *Órangyal*. Képes gyermeknapság. Megjelenik minden hónapban kétszer. Szerkeszti: *Kárpáti Eadre*, ny. felsőbb leányisk. igazgató, Győrött. Előfizetési ára egész évre 2 kor.

24) *Est-irgom*, politikai és társadalmi hetilap. Laptulajdonos és kiadó: *Dr. Prohászka Ottokár*, főszerkesztő: *Dr. Csajka Ernő*, felelős szerkesztő: *Dvithally Géza*. Ara egész évre 10 kor. Estergom. (Pappnövelde.)

25) *Nyitrai-megyei Szemle*, politikai stb. hetilap. Fel. szerkesztő és laptulajdonos: *Dr. Tóth János*, társszerkesztő: *Dr. Franczisz János*. Ara egész évre 10 kor. Nyitra (Pappnövelde-ut. 9. sz.)

26) *Kalazantinum*, a kolozsvári kegyesrendi tanárjelöltek „Kalazantinum” e. hittudományi és tanárképző intézetének havi közlönye. Szerkeszti: *Hogyor József*. Ara egész évre 4 kor. Kolozsvár. (Kalazantinum.)

27) *Armenia*, magyar-örmeny havi szemle. Szerkeszti és kiadja: *Szongott Kriszta*. Ara egész évre 8 kor.

28) *Magyarok Vasárnapja*, az amerikai „Szűz Mária Magyarok Pátronája Római és Görög katolikus Szövetség” hivatalos hetilapja. Szerkeszti: *Bón Károly*, clevelandi plebános. Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1142 Woodland Ave., Cleveland, O.

29) *Unirea*, főe biserică-politică. Román nyelven szerkesztett egyházpolitikai hetilap. Szerkeszti *Domsa C. Aurél*. Ara egész évre 12 kor. Balázsfalva. (Alsó-fehér vm.)

Cserépéldányként kapjuk még továbbá a következő hírlapokat illetőleg folyóiratokat:

1) *Gyulaférvári Hírlap*, társadalmi stb. hetilap. Szerkeszti: *Issekutcz János*. Ara egész évre 8 kor. Gyulaférvár.

2) *Alsófehérmegyei Tanügy*, paedagogiai havi folyóirat. Alsófehérmegye kir. tanfelügyelőségének hivatalos közlönye. Szerkeszti: *Balla István és Székely Béla* (segédstb.) Megjelenik minden hó 1-én. Ara egész évre 6 kor. Gyulaférvár (Nagy-Enyed)

3) *Új Világ* („Előkelő Világ”) szépirodalmi és társadalmi hetilap. Szerkeszti és kiadja: *Lengyel Gizella*. Megjelenik minden szerdán ang. hónapot kivéve. Ara egész évre 16 kor. Budapest VII. István-ut 40 sz.

Kiadja: Az erdélyi román. kath. irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: *Zlamál Ágost*.

Szerkesztőtársak: *Eröss Jozsef, Péter János dr., Szilveszter Ferenc dr., Wagner Sándor*.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulaférvárt.

4) *Csiki Lapok*, politikai hetilap és Csik vm. hivatalos közlönye. Fel. szerkesztő: *Dr. Fejer Antal*. Ara egész évre 8 kor. Csikszereda.

5) *Szekely-Udvarhely*, közigazgatási stb. hetilap. Udvarhely vármegye s több egyet. hivatalos közlönye. Kiadja és szerkeszti: *Betegh Pál*. Ara egész évre 8 kor. Székely-Udvarhely.

6) *Magyar Tanítóképző*, a tanítóképző intézeti tanárok országos egyesületének közlönye. Fel. szerkesztő: *Nagy László*. Megjelenik havonként. Ara egész évre 8 kor. Budapest VIII. (Baros-u, 57.)

7) *Egyetemi Lapok*, a budapesti egyetemi kör és a magyar diákság hivatalos lapja stb. Főszerkesztő: *E. Hencz Károly*, fel. szerkesztő: *Zombory Dezső*. Megjelenik minden héten. Ara egész évre 10 kor. Budapest. (IV. Kaplony-u. 1 sz.)

8) *Kolozsvári Egyetemi Lapok*, az egyetemi kör és a segítő egyetemes hivatalos lapja. Szerkeszti: *Dr. Bodor Antal*. Megjelenik minden vasárnap. Ara egész évre 8 kor. Kolozsvár. (Egyetemi kör, Kossuth Lajos u. 10 sz.)

Felekezeti lapok:

1) *Erdélyi Protestáns Lap*, az erd. ev. ref. egyházkerület hivatalos lapja. Fel. szerkesztő: *Nagy Károly*. Megjelenik minden héten. Ara egész évre 12 kor. Kolozsvár.

2) *Unitárius Közlöny* a vallásos és erkölcsös élet éllesztésére. Szerkeszti: *Dr. Boros György*. Megjelenik havonként. Ara egész évre 2 kor. 40 fill. Kolozsvár.

* *Pásztortjátékok*. Kiadja a Szent-István-Társulat Budapest 1901. 8-rét, 188 lap. Itt volt a karácsony ünnepe főnemes és egyuttal kedves költészetével. Katolikus iskolákban, legényegyletekben, népkörökben pásztortjátékokat szokás ilyenkor rendezni, úgy a gyermekek, mint a felnőttek éphlézésére. Födolog persze, hogy jó pásztortjáték álljon rendelkezésre. E tekintetben föltétlenül hasznos dolgot művelt a Szent-István-Társulat, midőn egész kis kötetre való új pásztortjátékkal kedveskedett a katolikus közönségnek. Őt mű foglaltatik az előttünk fekvő esinos kötetben s ezek közül az ötödik maga tulajdonképen három részből áll. Mind válogatott jó darabok, mind olvasásra érdemeaek, mind előadásra hatásosak. A darabokban előforduló énekek legnagyobb része köttára van szedve. A Szent-István-Társulat ilyenmü kiadványainak egyik célja, hogy a karácsonyi színelőadásoknak szép szokását életben tartsa. A esinos kötetű munka ára 1 korona 40 fillér. Megrendelhető a Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában, Budapest, VIII. Szentkirályi-utca 28/b.

Pályázat.

— A homoród-remeti kántor-tanítói állomásra pályázat hirdettek. Jövedelme: Államsegély 451 kor. 06 fill, 2) Pénzkamat 94 kor. 24 fill, 3) Magtárpenz kamat 30 kor. 40 fill. 4) ospora és stól: 14 korona. 5) Magtár-rozs-kamat 24 véka. 6) Fakepe és tandij 30 terü kemény tüzifa. 7) Szántó, kaszáló és erdő: 16 hold. 8) 35 kalongya ósz, ugyanannyi tavasz. 9) Legeltetési jog. 10) Alkalmas lakás gazdasági épülettel. Kötelessége: a mindennapos és ismétlő iskolások tanítása, a kántori teendők végzése. Pályázatot be lehet nyújtani 1902 jan. 15-ig. Kelt Homoród-Remén (u. p. H.-Szt.-Márton) 1901. dec. 20-án.

Bálmth Péter
plebános, iskolaszéki elnök.

Orbán István
m. gondnok.